

## Zagospodarowanie turystyczne powiatu golubsko-dobrzyńskiego jako niezbędny element turystyki aktywnej

### Tourist development in the District of Golub-Dobrzyń as the indispensable element of active tourism

**Jadwiga Płocka**

Centrum Kształcenia Ustawicznego  
ul. Św. Katarzyny 8, 87-100 Toruń  
e-mail: jplocka@o2.pl

---

**Abstract.** Tourism and especially active tourism has already become a permanent part of lifestyle of contemporary men. It is also a driving force of socio-economic development of regions with specific tourist attractions and options. The District of Golub-Dobrzyń abounds in natural and cultural attractions of historical value which constitute a very important element of the tourist potential of the district. Varied land structure along with numerous natural and anthropogenic sites make the region attractive for tourists both in summer and in winter.

An assessment of some of the elements of tourist development (tourist accommodation options, tourist routes, and tourist information) suggests that the tourist potential of the District of Golub-Dobrzyń has not been fully and appropriately used. The analysis of those elements shows that tourist accommodation options in the District of Golub-Dobrzyń are poorly developed and only partially used relative to the population potential and the available natural and cultural values. The absence of tourist tracks and paths in some areas or an insufficient infrastructure of the currently existing tourist trails hinder the development of active tourism. What's more, the shortage of efficient local tourist information centres prevents tourist from reaching interesting natural sites. The results of the assessment support the claim that the development of active tourism within the District of Golub-Dobrzyń is possible, provided, however, that new facilities are established and the existing infrastructure is changed to accommodate the needs of this form of tourism.

The following items should be considered with particular attention:

1. basic accommodation and eating facilities in places highlighting the district uniqueness and given forms of tourism,
2. essential infrastructural investments in the areas of high natural value,
3. infrastructural investments along the existing tourist hiking trails and on the water trail of the Drwęca river,
4. marking out and development of hiking, bicycle and horse trails which would enable tourists to reach attractive tourist sites,
5. development of a network of local tourist information centres and an improved access to the Internet in tourist accommodation – in particular in private accommodation.

The above investments in tourism development and the proximity of cities like Toruń and Brodnica should spur the development of active tourism as well as the economic development of the district in the years to come.

**Słowa kluczowe:** turystyka aktywna, elementy zagospodarowania turystycznego, baza noclegowa, szlak turystyczny, atrakcje turystyczne

**Key words:** active tourism, elements of tourist development, accommodation, trail, tourist attraction

## Wstęp

Współcześnie turystyka stała się jedną z ważniejszych dziedzin życia człowieka, stała się sposobem na życie. Z punktu widzenia społecznego, stała się elementem stylu życia gwarantującym wypoczynek, relaks i odnowę biologiczną, poznanie i poszerzenie wiedzy o kraju lub regionie. W założeniu ekonomicznym natomiast turystykę należy rozpatrywać jako zjawisko gospodarcze, które trzeba analizować pod kątem popytu i podaży. Podmioty ujawniające swoje potrzeby w stosunku do sposobu i formy wypoczynku tworzą popyt turystyczny, na którego odpowiedź powinno być tworzenie określonej infrastruktury turystycznej kształtującej wypoczynek, dzięki właściwemu eksponowaniu walorów i ich uzupełnieniu oferowanymi usługami i dobrami. Powstanie rynku turystycznego ma zasadnicze i szczególne znaczenie dla małych jednostek terytorialnych, dla których turystyka może być szansą rozwoju społeczno-gospodarczego.

Poddano analizie powiat golubsko-dobrzyński z uwagi na to, że występuje na jego terenie szereg walorów turystycznych sprzyjających uprawianiu turystyki aktywnej. Bogactwo występujących walorów przyrodniczych i historyczno-kulturalnych daje podstawę do założenia, iż mogą być one celem wyjazdów krótkotrwałych związanych z wypoczynkiem sobotnio-niedzielnym, a także długotrwałych związanych z pobytem urlopowym lub wakacyjnym.

Należy stwierdzić za W. W. Gaworeckim (2003, 126), że społeczna użyteczność walorów turystycznych jest uwarunkowana odpowiednimi rozmiarami i strukturą zagospodarowania turystycznego danej miejscowości lub regionu. Wynika to bowiem z istoty komplementarności, jaką względem siebie mają dobra turystyczne, jak i infrastruktura turystyczna. Infrastrukturę można podzielić na turystyczną i paraturystyczną. Podstawową funkcją infrastruktury turystycznej jest obsługa ruchu turystycznego, a więc do niej zaliczyć należy, m.in. obiekty noclegowe, gastronomiczne, sportowe, szlaki turystyczne. Rolą infrastruktury paraturystycznej jest obsługa potrzeb turystycznych, ale nie jest od rozwoju turystyki uzależniona (Rogalewski 1974, 13), obsługuje przede wszystkim inne gałęzie gospodarki narodowej (środki komunikacji, sieć uzbrojenia technicznego itp.)

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie walorów krajoznawczych i przyrodniczych powiatu golubsko-dobrzyńskiego oraz analiza i ocena zagospodarowania turystycznego jako czynnika decydującego o atrakcyjności turystycznej w odniesieniu przede wszystkim do jednego z jego elementów – bazy noclegowej. Baza ta bowiem jest jednym z najistotniejszych elementów stymulujących wzrost zainteresowania turystów cennym przyrodniczo i historycznie obszarem województwa kujawsko-pomorskiego, a także skłaniających do uprawiania turystyki aktywnej.

## Położenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego

Powiat golubsko-dobrzyński położony jest w południowo - wschodniej części Pojezierza Południowo - bałtyckich w makroregionie Pojezierza Chełmińskiego - Dobrzyńskiego zwanego też inaczej Wysoczyzną Chełmińsko-Dobrzyńską. Pojezierza rozdziela dolina rzeki Drwęcy. Powiat golubsko-dobrzyński zajmuje powierzchnię 613,0 km<sup>2</sup>. Położony jest na terenie województwa kujawsko-pomorskiego i graniczy z powiatami: Brodnica, Lipno, Rypin, Toruń i Wąbrzeźno. Pod względem administracyjnym powiat golubsko-dobrzyński obejmuje 6 jednostek administracyjnych: gminę miejską Golub-Dobrzyń, gminę miejsko-wiejską Kowalewo Pomorskie oraz 4 gminy wiejskie: Ciechocin, Golub-Dobrzyń, Radomin i Zbójno. Ludność powiatu liczy ogółem 46 tys. osób, z czego w miastach mieszka 37,3 % mieszkańców.

Najważniejszymi elementami środowiska przyrodniczego decydującymi o atrakcyjności turystycznej powiatu są: wody powierzchniowe, szata roślinna i rzeźba terenu. Podstawową rolę pod tym względem odgrywają jeziora, rzeka Drwęca i szata leśna. Lasy i grunty leśne w powiecie zajmują 114,3 km<sup>2</sup>, co stanowi 18,6 % ogólnej powierzchni powiatu (w tym drzewostany o wieku powyżej 80 lat, a więc najbardziej odporne na degradację turystyczną, zajmują około 20% powierzchni leśnej, a o wieku od 40 do 80 lat występują na około 1/3 arealu lasów).

Miasto Golub-Dobrzyń położone jest w pradolinie rzeki Drwęcy, w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w odległości 42 km od Torunia, w centrum powiatu golubsko-dobrzyńskiego. Jest postrzegane jako centrum turystyki krajoznawczej o znaczeniu ponadregionalnym. W Golubiu-Dobrzyniu mieszka około 13 300 osób.

Z położeniem geograficznym powiatu jest ściśle związana jego dostępność komunikacyjna. Przez teren powiatu (w części północno-zachodniej) przechodzi trasa komunikacyjna – droga krajowa nr 15 o przebiegu: Toruń – Ostróda, łącząca się z drogą krajową nr 16 (Grudziądz – Ostróda – Olsztyn). Należy podkreślić, że droga ta stanowi ważną arterię tranzytu turystycznego zarówno krajowego, jak i międzynarodowego, w tym z Europy Zachodniej (głównie z Niemiec) na Mazury i do krajów nadbałtyckich. Znaczenie dla obsługi ruchu turystycznego ma także droga Kowalewo – Golub-Dobrzyń – Rypin – Sierpc. W zachodniej części powiatu przebiega istotna dla ruchu turystycznego linia kolejowa (Wrocław – Poznań – Toruń – Ława – Olsztyn – Białystok).

## **Walory turystyczne powiatu golubsko-dobrzyńskiego a turystyka aktywna**

Powiat golubsko-dobrzyński położony jest w obrębie Pojezierza Chełmińskiego-Dobrzyńskiego. Osią powiatu jest dolina Drwęcy o przebiegu z północnego – wschodu na południowy – zachód. Obszar dzisiejszego powiatu golubsko – dobrzyńskiego, w ciągu wieków należał do dwóch różnych rejonów: Ziemi Chełmińskiej i Ziemi Dobrzyńskiej, które oddzielała od siebie rzeka Drwęca. Pomijając szczegóły historycznego rozwoju osadnictwa na terenie Ziemi Chełmińskiej i Dobrzyńskiej, można stwierdzić, że obszar ten charakteryzuje się występowaniem wielu atrakcyjnych turystycznie obiektów kultury materialnej. Ośrodkiem koncentracji ruchu turystycznego na terenie powiatu jest miasto Golub-Dobrzyń, miejscowość o szczególnej randze dla turystyki kulturowej. Położone w zakolu Drwęcy, przy dawnej przeprawie przez rzekę, która łączyła Ziemię Chełmińską z Ziemią Dobrzyńską, znane jest przede wszystkim z odbudowanego zamku pokrzyżackiego z XIV w., przebudowanego przez Annę Wazównę na renesansowy w początku XVII w. Odbywają się w nim liczne imprezy historyczne i kulturalne, m.in. turnieje rycerskie, konkursy krasomówcze, bale i wiele innych imprez o znaczeniu krajowym i międzynarodowym. Miasto, powstałe z połączenia dwóch jednostek osadniczych: Golubia i Dobrzynia, posiada zachowany gotycki układ urbanistyczny (Golub), a w nim 21 obiektów zabytkowych. Na Golubskiej Starówce istnieje wiele zabytków przedstawiających dużą wartość architektoniczną. Na terenie miasta znajduje się 6 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Są to: mury obronne, dom mieszkalny „Pod Kapturem”, Stare Miasto, Zamek, kościół p.w. Świętej Katarzyny w Golubiu z XIV w., kościół p.w. Świętej Katarzyny w Dobrzyniu z XIX w.

Drugim miastem o znaczeniu krajoznawczym jest Kowalewo Pomorskie. Jest to miasto o historii sięgającej grodu wzmiankowanego już w 1222 r., na którego miejscu później zbudowano zespół miejski lokowany w 1286 r.

Powiat golubsko-dobrzyński jest bogaty w rozproszone obiekty historyczne, zarówno kościoły (11 – w większości gotyckie), pałace i dwory z parkami o charakterze krajobrazowym (15) z cennymi zespołami starodrzewu, zabytkowe obiekty techniki (4), jak i grodziska średniowieczne (2), które mogą stanowić przedmiot zainteresowania krajoznawczego. Nieopodal Golubia-Dobrzynia leży miejscowość Szafarnia, w której znajduje się znany w Polsce Ośrodek Chopinowski mieszczący się w XIX wiecznym pałacu Dziewanowskich. Tutaj w latach 1824-25 przebywał Fryderyk Chopin i tworzył swoje pierwsze mazurki. W pałacu utworzono muzeum, ale odbywają się też koncerty i konkursy fortepianowe. W niedalekiej wsi Płonno z kolei, Maria Dąbrowska pisała "Noce i Dnie" a którą wielokrotnie wspominała w swoich Dziennikach. Obszar powiatu golubsko-dobrzyńskiego jest atrakcyjny również ze względu na występujące walory przyrodnicze. W obrębie powiatu golubsko-dobrzyńskiego w przedziale powyżej 50 ha występują dwa jeziora, w przedziale 20-50 ha – 5 jezior i w przedziale 10-20 ha – 9 jezior. Sprzyjającym elementem rozwoju różnych form turystyki jest występowanie w sąsiedztwie jezior terenów leśnych (ok. 11 tys. ha i stanowiące 18,6 % ogólnej powierzchni powiatu). Liczne lasy i jeziora, obszar doliny Drwęcy, stanowiący wraz z dopływami Rużca i Rypienicy ichtiologiczny rezerwat przyrody (utworzony w 1961 r. dla ochrony czystości wód i zabezpieczenia miejsc tarliskowych ryb łososiowatych) w sposób szczególny sprzyjają uprawianiu turystyki aktywnej. Drwęca zachęca swym urokiem miłośników spływów kajakowych, jak również wędkarzy do czynnego korzystania z jej uroków. Wraz z doliną stanowi jedną z głównych osi ekologicznych w Polsce, a zarazem jest elementem obszaru chronionego krajobrazu i perspektywicznego rozwoju gospodarki turystycznej. Pradolina rzeki Drwęcy to ważny, o ponadregionalnym znaczeniu, kompleks przyrodniczy

stanowiący szeroki szlak rozprzestrzeniania się roślin i wędrowek zwierząt między doliną Wisły a Pojezierzem Mazurskim. Na terenie powiatu znajdują się 2 rezerваты przyrody (rezerваты florystyczne): *Bobrowisko* i częściowo rezerwat *Tomkowo*, utworzone dla ochrony drzewostanów z udziałem modrzewia polskiego na północnej granicy jego zasięgu. W gminie Kowalewo Pomorskie (w rejonie wsi Piątkowo) znajduje się część obszaru chronionego krajobrazu o nazwie „*Obszar kompleksu torfowiskowo-jeziorno-leśnego Zgnitka-Wieczno-Wronie*” o powierzchni 15 ha. Ponadto od 1996 r. objęto ochroną użytki ekologiczne, których jest kilkadziesiąt. Są to m. in. śródleśne oczka wodne, bagna, torfowiska.

Wśród zwierząt chronionych najliczniej reprezentowane są ptaki. Wokół gniazd bociana czarnego tworzy się strefy ochronne. Występuje także 12 gatunków chronionych nietoperzy, ponadto bóbr, wydra, traszka, jaszczurka, zaskroniec, żmija zygzakowata i inne. Bagienna Dolina Drwęcy obejmująca obszar 3134,7 ha została zakwalifikowana jako OSO (obszar Natura 2000 – PLH280001), ostoja ptasia o randze europejskiej, ważny obszar dla migrujących ptaków wodnych i wodno-błotnych, żerowisko ptaków drapieżnych gniazdujących w okolicznych lasach. Ciekawymi obiektami przyrodniczymi położonymi na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego są również aleje bukowe w Radominie skupiające 585 zabytkowych drzew oraz unikalne w skali europejskiej formy rzeźby terenu – pola drumlinowe położone w okolicach Zbójna.

Łączna powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego (w tym również całe miasto Golub-Dobrzyń, objęte jest ochroną prawną jako obszar chronionego krajobrazu Doliny Drwęcy) wynosi 26483 ha, co stanowi 43,2 % ogólnej powierzchni powiatu. Jest to wartość wyższa niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego (Plan rozwoju lokalnego, 2004, 10).

Różnorodność ekosystemów, bogactwo flory i fauny miejscowych lasów stwarza doskonale zaplecze dydaktyczne.

Kolejną przesłanką uprawiania turystyki aktywnej jest rzeźba terenu. Atrakcyjność turystyczna rzeźby terenu w powiecie golubsko-dobrzyńskim wynika głównie z jej walorów krajobrazowych, tj. zróżnicowania form, znacznych wysokości względnych, dużych spadków i występowania innych elementów wzbogacających krajobraz. Ważne jest również występowanie punktów (najczęściej wierzchołków pagórków), z których roztaczają się panoramy widokowe. Z urozmaiconą rzeźbą terenu, a głównie z odpowiednią wysokością względną i długością stoków wiąże się możliwość rozwoju sportu i rekreacji zimowej, głównie saneczkarstwa.

Od wielu lat rzeka Drwęca z licznymi malowniczymi meandrami, płynąca wśród łąk i lasów, jest znanym szlakiem turystyki kajakowej (211,3 km). Na całej swej długości stanowi rezerwat przyrody udostępniony do żeglugi. Stanowi szlak możliwy do połączenia z różnymi wariantami szlaków Kanału Elbląskiego i szlaków Pojezierza Brodnickiego. Szlak ten umożliwi urządzanie wędrowek wodnych z różnych punktów powiatu golubsko-dobrzyńskiego i powrotu do tego samego miejsca po około 20 dniach wędrowek drogami wodnymi (Owsiak, Sewerniak 2003).

W powiecie golubsko-dobrzyńskim I kategorią wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej charakteryzują się gminy: Golub-Dobrzyń i Ciechocin, II kategorią miasto i gmina Kowalewo Pomorskie i III kategorią gminy Radomin i Zbójno (Owsiak, Sewerniak 2003, 13).

## **Rola zagospodarowania turystycznego w turystyce aktywnej**

Przyjmując kryterium motywacji podróży jako podstawę klasyfikacji form i rodzajów ruchu turystycznego, to turystyką aktywną można nazwać następujące formy turystyki: turystykę kwalifikowaną – pieszą, rowerową, jeździecką (konną), wodną – żeglarską i kajakową, turystykę poznawczą, sylwanoturystykę i turystykę alternatywną (ekoturystyka – turystyka na obszarach chronionych) uprawiane podczas urlopów/wakacji lub w dni wolne od zajęć. Cechą charakterystyczną wymienionych form turystyki jest aktywny wypoczynek poprzez ruch i wysiłek fizyczny, ścisły kontakt ze środowiskiem przyrodniczym, kulturowym i społecznym odwiedzanych terenów. W każdej z wymienionych form występuje także aspekt poznawczy i wychowawczy pozwalający na kształtowanie osobowości człowieka (Gołębski (red.) 2006, 30, 362).

Podstawą konsumpcji produktu turystycznego jakim jest turystyka aktywna, jest baza materialna turystyki. Stan zagospodarowania decyduje bowiem o możliwości dotarcia do obszaru, miejscowości, atrakcji turystycznej będących celem podróży, warunkach pobytu turystów, realizacji potrzeb oraz stopnia

wykorzystania walorów turystycznych. Zagospodarowanie turystyczne obszaru powinno umożliwiać takie wykorzystanie walorów turystycznych, które nie powoduje ich degradacji, czy też obniżenia atrakcyjności (np. dzięki wytyczeniu szlaków pieszych, rowerowych czy konnych w czytelnej dla turystów formie).

Baza materialna składa się z czterech podstawowych elementów: bazy noclegowej, bazy żywieniowej (gastronomicznej), bazy towarzyszącej i bazy komunikacyjnej. Urządzenia poszczególnych baz jako elementy zagospodarowania turystycznego warunkują właściwą realizację celów podróży turystycznej (pozwalają na pełne korzystanie z walorów turystycznych i atrakcyjne spędzenie czasu wolnego). Uprawianie turystyki aktywnej ułatwiają biura obsługi ruchu turystycznego, punkty informacji turystycznej, a przede wszystkim urządzenia lokalizowane na trasach wycieczkowych, narciarskich, szlakach turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych itp.).

Podstawowym miernikiem podaży turystycznej jest *baza noclegowa*, ponieważ właśnie ona ma największy udział i rozwijana jest wszędzie tam, gdzie istnieją walory turystyczne i zapewnione jest do nich dotarcie (Meyer 2004, 31). Bazę noclegową stanowią wszystkie obiekty i urządzenia odpowiednio przystosowane tak pod względem struktury, jak i wielkości, umożliwiające turystom nocowanie poza miejscem jego stałego zamieszkania i uprawianie różnych rodzajów turystyki na danym obszarze.

Obiekty bazy noclegowej, ze względu na wielkość i standard wyposażenia, zakres świadczonych usług i poziom kwalifikacji personelu, zgodnie z Ustawą o usługach turystycznych (2004), dzielą się na 8 podstawowych typów: hotele, motele, pensjonaty, kempingi, domy wycieczkowe, schroniska młodzieżowe, schroniska, pola biwakowe. Zgodnie ze standardami przyjętymi w międzynarodowych publikacjach statystycznych (Światowa Organizacja Turystyki i Eurostat), w Polsce przyjęto zasadę podziału bazy noclegowej na:

1. obiekty zakwaterowania zbiorowego i
2. prywatną bazą noclegową.

Pełną analizę stanu bazy noclegowej utrudnia fakt, iż zakres kategorii „prywatna baza noclegowa” na przestrzeni ostatnich lat zmieniał się. I tak do 1997 roku do tej kategorii zaliczano pokoje gościnne (kwatery prywatne), w latach 1998-1999 prócz pokoi gościnnych – również kwatery agroturystyczne, a od 2000 roku tylko kwatery agroturystyczne (obecnie GUS zaprzestał gromadzenia danych o pokojach gościnnych, [www.intur.com.pl](http://www.intur.com.pl)).

Drugim istotnym miernikiem podaży w turystyce aktywnej są *urządzenia szlaków turystycznych i dostępność informacji o obszarze docelowym*. Elementy zagospodarowania tras, szlaków i ścieżek przyrodniczych ułatwiają dotarcie do wybranych walorów turystycznych, poznanie osobliwości przyrody, krajobrazu. Dostępność informacji natomiast, to niezbędny element procesu poznawczego – zdobywania wiedzy o odwiedzanych miejscach, zabytkach historii i kultury oraz środowisku przyrodniczym.

W celu dokonania analizy zagospodarowania turystycznego w powiecie golubsko-dobrzyńskim w uprawianiu turystyki aktywnej, przyjęto umownie podział obszaru powiatu pod względem nadrzędności form uprawianej turystyki. I tak zakładając, miasto Golub-Dobrzyń, z racji posiadanych walorów historyczno-kulturowych, będzie odwiedzane przez turystów, których celem jest turystyka poznawcza, pozostałe formy turystyki stanowić mogą jej uzupełnienie. Natomiast obszar pozamiejski, stanowiący przestrzeń wiejską, będzie odwiedzany przede wszystkim przez turystów uprawiających turystykę kwalifikowaną i alternatywną, natomiast turystyka poznawcza będzie ich uzupełnieniem. Stąd też istotnym elementem oceny stanu zagospodarowania turystycznego w Golubiu-Dobrzyniu będzie liczba obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania, natomiast w strefie pozamiejskiej - prywatnych obiektów zakwaterowania, w tym gospodarstw agroturystycznych.

Różny charakter zagospodarowania powinny posiadać miejskie i pozamiejskie szlaki, trasy i ścieżki turystyczne prowadzone w zróżnicowanym przyrodniczo terenie. Wspólną cechą natomiast urządzeń infrastrukturalnych tak miejskich, jak i pozamiejskich, powinna być ich czytelność i wiarygodność informacyjna, prostota konstrukcji i bezpieczeństwo w użytkowaniu.

## Analiza i ocena stanu bazy noclegowej w powiecie golubsko-dobrzyńskim jako determinanty rozwoju turystyki aktywnej

Opisując strukturę rodzajową badanego obszaru, należy stwierdzić, że na bazę noclegową miasta i powiatu golubsko-dobrzyńskiego składają się całoroczne i sezonowe obiekty noclegowe zbiorowego zakwaterowania oraz obiekty prywatne. Analizie poddano jedynie obiekty posiadające kategoryzację, dającą gwarancję odpowiedniego standardu bazy noclegowej i oferowanych usług.

W mieście Golub-Dobrzyń przez cały rok na obsługę turystów nastawione są przede wszystkim obiekty zbiorowego zakwaterowania, czyli hotele i pensjonaty oraz częściowo obiekty prywatnej bazy noclegowej oferujące pokoje gościnne. W sezonie letnim dodatkowo obsługę turystów, poza obiektami wymienionymi, przejmują: kemping i pole biwakowe. Na obszarze pozamiejskim powiatu golubsko-dobrzyńskiego przeważają natomiast, obiekty prywatnej bazy noclegowej ze znaczącym udziałem gospodarstw agroturystycznych i pokoi gościnnych. W sezonie letnim, dodatkowo bazę noclegową uzupełniają pola biwakowe, zespoły domków letniskowych i ośrodki wypoczynkowe.

Tab.1. Zasoby bazy noclegowej w powiecie golubsko-dobrzyńskim w 2007 r. – obiekty zbiorowego zakwaterowania  
Table 1. Resources of tourist accommodation options in the District of Golub-Dobrzyń in 2007 – mass accommodation facilities

Rok	Rodzaj obiektu	Liczba obiektów	Liczba obiektów całorocznych	Liczba obiektów sezonowych	Liczba miejsc noclegowych	Liczba miejsc noclegowych całorocznych	Liczba miejsc noclegowych sezonowych
2007	Wszystkie obiekty	7	5	2	176	146	30
	Hotele	1	1	0	22	22	0
	Domy wycieczkowe	1	1	0	50	50	0
	Ośrodki wczasowe	1	0	1	12	0	12
	Ogólnodostępne domki turystyczne	2	1	1	67	49	18
	Inne niesklasyfikowane	2	2	0	25	25	0
<b>województwo kujawsko-pomorskie</b>							
2007	Wszystkie obiekty	307	188	119	24 657	15 089	9 568
	% w stosunku do woj. kuj.-pom.	2,20	2,66	1,68	0,71	0,97	0,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Instytutu Turystyki, i bazy danych gmin powiatu  
Source: own compilation based on statistical data of the Institute of Tourism and the data base of district boroughs

Wskaźnik ogólnej liczby miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania na 1000 mieszkańców powiatu golubsko-dobrzyńskiego ocenić należy jako bardzo niski, w 2007 r. wynosił 3,90 (dla Polski – 15,2, a dla woj. kujawsko-pomorskiego – 11,9). Innym wskaźnikiem syntetycznym charakteryzującym wyposażenie w bazę noclegową turystyki jest liczba mieszkańców przypadająca na jeden obiekt noclegowy zbiorowego zakwaterowania, który dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego wyniósł w 2007 r. 6571,4 (w Polsce na 1 obiekt przypadało 5677 osób, a w woj. kujawsko-pomorskim – 6730 osób).

Zagospodarowanie turystyczne...

Tab. 2. Prywatna baza noclegowa w powiecie golubsko-dobrzyńskim w 2008 r.  
Table 2. Private accommodation facilities in the District of Golub-Dobrzyń in 2008.

Rodzaj	Liczba obiektów	Liczba obiektów całorocznych	Liczba obiektów sezonowych	Liczba miejsc noclegowych ogółem	Liczba miejsc noclegowych całorocznych	Liczba miejsc noclegowych sezonowych
1 Gospodarstwa agroturystyczne	12	11	1	266	261	5
2 Pokoje gościnne	10	8	2	176	166	10
Razem	22	19	3	442	427	15
Razem w woj. kuj-pom.	510	364	146	5618	4172	1446
% w stosunku do woj. kuj.-pom.	4,3	5,2	2,0	7,9	10,2	1,0

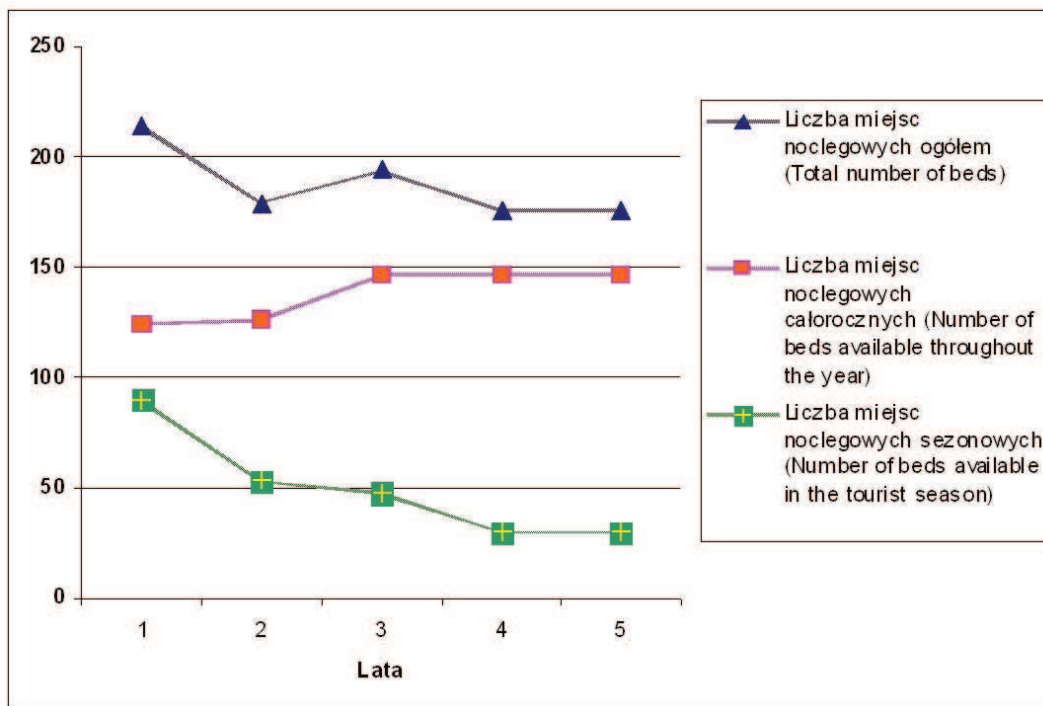
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Instytutu Turystyki, i bazy danych gmin powiatu  
Source: own compilation based on statistical data of the Institute of Tourism and the data base of district boroughs.

Gospodarstwa agroturystyczne i pokoje gościnne funkcjonujące w powiecie golubsko-dobrzyńskim stanowią ogółem 4,3% prywatnej bazy noclegowej w całym województwie kujawsko-pomorskim (Tab.2). Wielkość tejże bazy noclegowej ma decydujące znaczenie dla rozwoju turystyki aktywnej – ekologicznej, pieszej, rowerowej, wodnej, konnej, a także zimowej na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego. Standard świadczonych usług w poszczególnych obiektach jest zróżnicowany, jednak większość obiektów jest skategoryzowana lub jest w trakcie kategoryzacji. W dużej liczbie gospodarstw agroturystycznych oferowana jest obsługa gości, co najmniej w dwóch językach obcych (najczęściej jest to j. rosyjski i niemiecki, ale są gospodarstwa obsługujące w j. angielskim i francuskim), niestety, tylko dwa gospodarstwa agroturystyczne podają w ofercie możliwość dostępu do Internetu.

Jeżeli, dla potrzeb niniejszej analizy przyjąć liczbę miejsc noclegowych łącznie w obiektach zbiorowego zakwaterowania i obiektach prywatnych, to w 2007 r. wskaźnik liczby miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców powiatu kształtował się korzystnie, bo na poziomie 13,54 (dla porównania, wskaźnik ten dla województwa kujawsko-pomorskiego wynosił 9,3), w sezonie turystycznym natomiast (po uwzględnieniu miejsc biwakowania na kempingu i polach namiotowych) – 23,41.

Rys. 1. Liczba miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania w powiecie golubsko-dobrzyńskim w latach 2003 do 2007

Fig. 1. Number of beds in mass accommodation facilities in the District of Golub-Dobrzyń from 2003 to 2007



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki i GUS

Source: own compilation based on statistical data of the Institute of Tourism and the Central Statistical Office

Jak wynika z Rys. 1. ogólna liczba miejsc noclegowych w powiecie gwałtownie spadła pomiędzy rokiem 2003 i 2004, pociesza jednak fakt, iż liczba miejsc noclegowych całorocznych wzrosła w 2004 i utrzymuje się na tym samym poziomie. Natomiast od 2003 r. do 2006 r., liczba miejsc noclegowych sezonowych niestety sukcesywnie spada.

Znajdujące się na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego obiekty bazy noclegowej (wg danych statystycznych Urzędu Statystycznego (Pojsda 2006, 2007), Instytutu Turystyki ([www.intur.com.pl](http://www.intur.com.pl)) oraz publikacji poszczególnych gmin powiatu) dysponują łącznie (obiekty zbiorowego zakwaterowania i obiekty prywatne) 618 miejscami noclegowymi, w tym 573 – to miejsca noclegowe całoroczne (92,9%) i 45 – to miejsca sezonowe. Ponadto do miejsc sezonowych zaliczyć należy pole namiotowe dysponujące 400. miejscami oraz kemping z 50. miejscami – zlokalizowany w Golubiu-Dobrzyniu oraz sezonowe pola namiotowe położone przy łowiskach dysponujące ok. 70. miejscami noclegowymi.

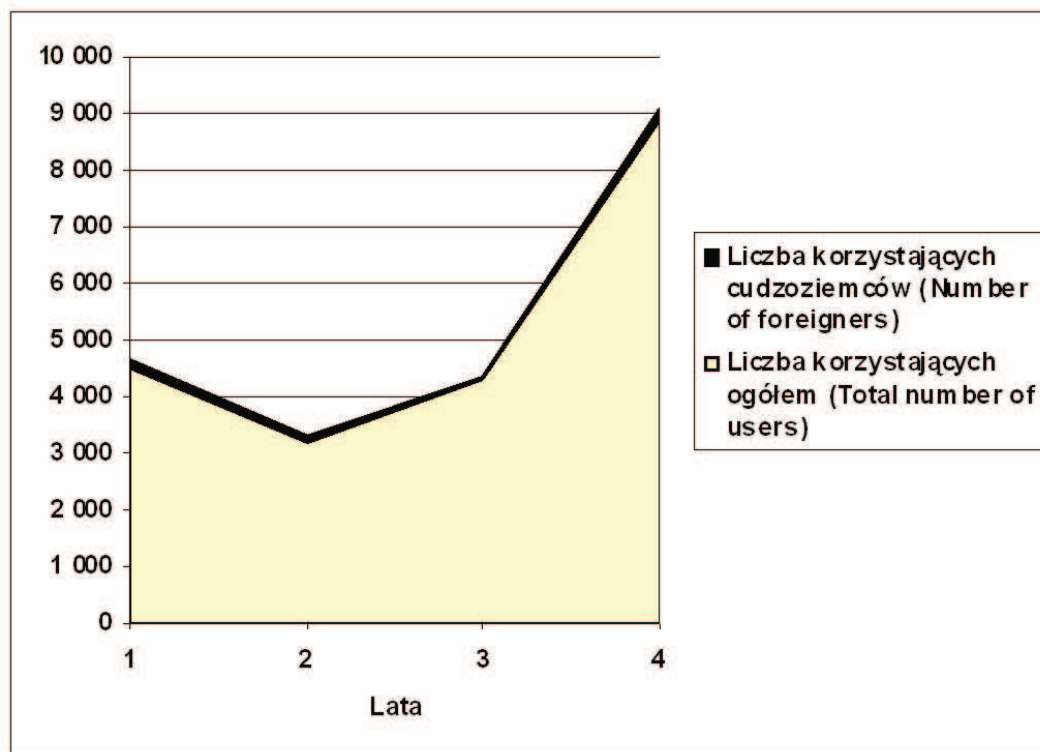
Analiza wskaźnika wykorzystania miejsc noclegowych może być oparta jedynie o dane statystyczne dotyczące obiektów zbiorowego zakwaterowania, z uwagi na brak danych dotyczących liczby korzystających z noclegów w prywatnej bazie noclegowej. Sprawia to, że obraz wykorzystania bazy noclegowej na potrzeby turystyki aktywnej nie jest pełny.

Wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania w 2006 r. wahał się od 10,7–30,5%. Najwyższy wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych odnotowały ośrodki wczasowe (30,5%), najniższy dom wycieczkowy (10,7%). Wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych w 2006 r. dla województwa kujawsko-pomorskiego wynosił 36,4%. Należy zatem uznać, że stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego jest ogólnie niższy od przeciętnego wskaźnika dla województwa.



Rys. 2. Korzystający z bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania w powiecie golubsko-dobrzyńskim w latach 2004-2007

Fig. 2. Users of mass accommodation facilities in the District of Golub-Dobrzyń from 2004 to 2007



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Instytutu Turystyki, [www.intur.com.pl](http://www.intur.com.pl)  
Source: own compilation based on statistical data of the Institute of Tourism, [www.intur.com.pl](http://www.intur.com.pl)

W latach 2004-2007, po znacznym spadku w 2005 r. (Rys. 2), liczba korzystających z obiektów zbiorowego zakwaterowania dwukrotnie wzrosła. Największą liczbę korzystających cudzoziemców odnotowano w 2004 r. (102), po spadku w 2005 r. odnotowuje się tendencję wzrostową – liczba cudzoziemców korzystających z miejsc noclegowych w 2007 r. wyniosła 203.

Wykorzystanie potencjału walorów turystycznych powiatu golubsko-dobrzyńskiego jest ściśle powiązane z chłonnością turystyczną powiatu. Jej określenie ma istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska przyrodniczego przed nadmierną wielkością ruchu turystycznego. Posiłkując się progową wartością jednorazowej chłonności turystycznej powiatu określoną na poziomie 44,4 tys. osób i stanowiącą wartość progową jednorazowej wielkości użytkowania turystycznego powiatu (Owsiak, Sewerniak, 2003, 23-24) można porównać ją z ogólną liczbą miejsc noclegowych w istniejącej obecnie bazie noclegowej. Z porównania tegoż wynika, że wykorzystanie chłonności turystycznej w sezonie turystycznym jest rzędu 2,52%, a poza sezonem – 1,39%. Można zatem stwierdzić, że potencjał turystyczny walorów turystycznych powiatu jest obecnie wykorzystany właśnie w tylu procentach.

## **Urządzenia szlaków turystycznych i dostępność informacji o obszarze docelowym**

Szlaki i trasy turystyczne są podstawowym elementem infrastruktury ułatwiającym uprawianie turystyki aktywnej.

Przez powiat golubsko-dobrzyński przebiega jeden oznakowany szlak rowerowy, szlak wodny (kajakowy), cztery oznakowane szlaki piesze, które można pokonywać etapami oraz dziesięć nieoznakowanych, opisanych jedynie w przewodniku, tras turystycznych o charakterze krajoznawczym. Szlaki te stanowią najczęściej fragmenty szlaków długodystansowych. Stopień zagospodarowania turystycznego wymienionych szlaków jest niedostateczny. Oznakowanie szlaków pieszych jest niedbałe, na wielu odcinkach szlaków brakuje oznakowania w ogóle. Podobna sytuacja występuje na szlaku rowerowym. Trasy spacerowe i wycieczkowe są nieoznakowane, a zatem wielu turystom nieznane.

Na trasach szlaków brakuje podstawowych elementów zagospodarowania takich, jak: miejsca biwakowania dziennego, zadaszonych postojów, schronów przeciwdeszczowych czy urządzeń sanitarnych. Stąd też pomimo, iż prowadzą przez atrakcyjne krajoznawczo okolice, nie zachęcają do wędrówek. Turyści przebywający w obiektach noclegowych najczęściej wybierają krótkie trasy spacerowe wchodzące w skład nieoznakowanych tras turystycznych o charakterze krajoznawczym.

## **Ścieżki przyrodnicze**

Okolice Golubia-Dobrzynia obfitują w obszary o wybitnych walorach przyrodniczych i krajoznawczych. Zdecydowana większość obszarów użytkowanych turystycznie i planowanych do zagospodarowania turystycznego w powiecie, objętych jest systemem ochrony przyrody. Obszary cenne przyrodniczo nie są w pełni wykorzystane dla celów dydaktycznych i turystyki aktywnej. Różnorodność ekosystemów, bogactwo flory i fauny miejscowych lasów stwarza doskonałe zaplecze dydaktyczne, jednakże na terenie nadleśnictwa Golub-Dobrzyń funkcjonuje tylko jeden punkt edukacji przyrodniczo-leśnej (Szkółka Zespolona Przeszkoda), wyposażony w tablice dydaktyczne (także odlewy tropów zwierząt) oraz miejsce na ognisko, a wycieczki oprowadza leśniczy – szkółkarz omawiając zagadnienia z dziedziny ekologii, leśnictwa, oraz tematykę szkółkarską. Rezerваты przyrody położone na terenie kilku leśnictw są wyposażone jedynie w tablice informacyjne.

Poza terenem opisanym brak wytyczonych ścieżek przyrodniczych, brak też jakiegokolwiek informacji o obszarze Natura 2000, ostoju ptasiej o randze europejskiej (PLH280001).

## **Szlak wodny Drwęcy**

Rzeka Drwęca jest bardzo atrakcyjnym szlakiem kajakowym o znaczeniu międzynarodowym, jeden z najbardziej atrakcyjnych szlaków wodnych na terenie Polski. Jest to droga wodna, którą tworzą: Drwęca, Wisła, Nogat (lub Szarpawa), Zalew Wiślany i Kanał Elbląski.

Obsługa wędrówek wodnych odbywa się w głównej mierze na polu namiotowym w Golubiu-Dobrzyniu. Przystań wodna jest wyposażona w niezbędne urządzenia, miejsca noclegowe i sanitariaty. Na miejscu jest wypożyczalnia sprzętu wodnego. W opinii Komandora Józefa Rusieckiego na szlaku wodnym od Torunia do Golubia-Dobrzynia – dopiero w Golubiu-Dobrzyniu jest miejsce biwakowania, które (po powiększeniu ilości sanitariatów) może być wzorem przygotowania do przyjęcia wodniaków (Rusiecki, 2004).

Jednakże na kolejnych odcinkach szlaku wodnego Drwęcy brakuje zagospodarowanych miejsc postojowych i biwakowych dla kajakarzy. Oznakowanie szlaku wodnego jest mało czytelne, miejscami jego brakuje, brakuje też w wielu miejscach ważnych dla kajakarzy informacji, stąd też turyści zagraniczni doceniają walory krajoznawcze spływu szlakiem wodnym Drwęcy, narzekają jednak na utrudnienia, niejednokrotnie rezygnując z podróży. Spływ Drwęcą, ze względu na niski poziom zagospodarowania, wymaga dużych nakładów organizacyjnych, lub też może być przewidziany jako trasa indywidualna, do pokonania z wyposażeniem w kajaku (Rusiecki, 2004).

## Szlaki konne

W ostatnim czasie na terenie całej polskiej strefy pojeziernej coraz bardziej popularna staje się turystyka konna. Wynika to z faktu, że jest to forma wędrowna, która może być uprawiana w ciągu całego roku. Należy podkreślić duże możliwości rozwojowe turystyki konnej na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego nie tylko ze względu na sprzyjające uwarunkowania przyrodnicze, ale także ze względu na istniejące już obecnie zaplecze (Owsiak, Sewerniak 2003). W ostatnim czasie obserwuje się w niektórych gminach powiatu (np. Gmina Ciechocin), zjawisko intensywnego rozwoju bazy służącej uprawianiu turystyki i rekreacji konnej. W obiektach tych baz, poza jazdą konną, oferowane są również przejażdżki bryczkami, kuligi i rajdy. W sezonie letnim kilka obiektów noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych o wyższym standardzie usług, powiększa swoją ofertę turystyczną również o naukę jazdy konnej oraz przejażdżki bryczkami wypożyczając konie z pobliskich stajni. Jednakże brak oznakowanych szlaków konnych do jazdy wierzchem oznacza przypadkowy wybór tras, co nie jest bez znaczenia dla właściwej ochrony terenów leśnych i obszarów atrakcyjnych krajoznawczo.

Stan zagospodarowania szlaków – elementów determinujących rozwój turystyki aktywnej na obszarze powiatu golubsko-dobrzyńskiego, należy uznać za wymagający jak najszybszej poprawy, aby udostępnić turystom bogactwo przyrody bez szkody dla niej samej. Brak odpowiedniego wyznaczenia i zagospodarowania szlaków turystycznych stwarza okazję do wędrowania nieuporządkowanego, które ujemnie wpływa na środowisko przyrodnicze. Należy pamiętać przy tym, że turyści poruszają się po obszarze chronionego krajobrazu, docierają do rezerwatów, wybierając drogi w sposób zupełnie przypadkowy.

## Szlaki i trasy saneczkowe i narciarskie

Rzeźba terenu w powiecie golubsko-dobrzyńskim, jej walory krajobrazowe (zróżnicowanie form, znaczne wysokości względne, duże spadki, długość stoków) stanowi o atrakcyjności turystycznej tego terenu także zimą. Brak jednak wytyczonych tras saneczkowych lub szlaków służących narciarstwu biegowemu czy też zjazdowemu. Zatem zima, ze względu na brak jakichkolwiek elementów zagospodarowania turystycznego związanego z aktywną turystyką i rekreacją zimową, jest martwym sezonem.

Rzetelna i czytelna oraz dostępna dla turystów **informacja turystyczna** to kolejny ważny element ułatwiający uprawianie turystyki aktywnej. Materiały informacyjne o atrakcjach turystycznych, walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych powiatu dostępne są w sezonie letnim w Punkcie Informacji Turystycznej oraz w Zamku Golubskim, poza sezonem natomiast, w Zamku oraz w Urzędzie Miasta. Brakuje punktów informacji turystycznej na terenie gmin, w których skupiona jest większość prywatnej bazy noclegowej. Jedynie pojedyncze gospodarstwa agroturystyczne dbają o zabezpieczenie podstawowych informacji o zabytkach, natomiast brak zupełnie materiałów informacyjnych o walorach przyrodniczych i antropogenicznych występujących w wielu miejscowościach powiatu (o walorach przyrodniczych traktuje jedynie folder wydany przez Nadleśnictwo Golub-Dobrzyń).

Ogromną funkcję informacyjną spełniają strony internetowe, na których o powiecie golubsko-dobrzyńskim i jego walorach turystycznych znaleźć można liczne informacje. Wykorzystanie tej ścieżki informacji jest jednak pewnego rodzaju utrudnieniem, bowiem wymaga od turystów wykonania prac przygotowawczych przed udaniem się w podróż (wyszukania właściwych stron, wyboru i wydrukowania materiałów), gdyż przeważająca liczba obiektów bazy noclegowej nie gwarantuje dostępu do Internetu.

## Podsumowanie

Walory przyrodnicze i historyczne walory kulturowe powiatu golubsko-dobrzyńskiego stanowią bardzo istotny składnik potencjału turystycznego tego obszaru, mogą stać się rdzeniem oferty aktywnego wypoczynku. Obszar ten jest atrakcyjny turystycznie tak latem, jak i zimą. Występujące obiekty zabytkowe mogą w znaczny sposób uatrakcyjnić pobyt, a osobliwości przyrody – wędrówki piesze, rowerowe, wodne lub konne. Zimą natomiast, dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu i licznym leśnym ścieżkom można byłoby uprawiać saneczkarstwo, narciarstwo biegowe, a początkujący narciarze, również narciarstwo zjazdowe. Jednakże nie wystarcza sama świadomość posiadania walorów turystycznych, niezbędne jest podjęcie kroków umożliwiających dotarcie do nich w sposób ściśle określony (znakowane szlaki, ścieżki przyrodnicze, platformy widokowe). Jak z przedstawionej oceny wynika, potencjał turystyczny powiatu golubsko-dobrzyńskiego jest duży, ale nie jest w pełni wykorzystany. Należy stwierdzić, że przedstawiona analiza jednoznacznie wskazuje na fakt, że baza noclegowa turystyki w powiecie golubsko-dobrzyńskim w stosunku do potencjału ludnościowego oraz posiadanych wysokich walorów przyrodniczych i kulturowych jest słabo rozwinięta i przy tym niezbyt dobrze wykorzystywana. Brak lub niedostateczna infrastruktura szlaków turystycznych nie sprzyja rozwojowi turystyki aktywnej. Brak sprawnie działających lokalnych punktów informacji turystycznej uniemożliwia turystom dotarcie do miejsc atrakcyjnych przyrodniczo, co niestety należy obecnie zaliczyć do słabych stron omawianego obszaru. Większość gmin powiatu golubsko-dobrzyńskiego nie posiada planów zagospodarowania przestrzennego z wyznaczonymi strefami rekreacji, niewykorzystane są zatem możliwości rozwoju powiatu.

Dążąc do rozwoju turystyki aktywnej należy dostosować i rozwijać infrastrukturę turystyczną uwzględniając:

1. Podstawową infrastrukturę noclegową w obiektach podkreślających specyfikę powiatu i formy turystyki (m.in. zwiększenie liczby miejsc noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych, adaptacja pałaców i dworów).
2. Niezbędne inwestycje infrastrukturalne na obszarach cennych przyrodniczo (np. na bazie istniejącego punktu edukacji ekologicznej stworzenie ośrodka w pełni przygotowanego do świadczenia usług dydaktycznych kierowanych do szerszej rzeszy odbiorców).
3. Inwestycje infrastrukturalne na istniejących szlakach turystycznych – pieszych, rowerowym i wodnym rzeki Drwęcy,
4. Wytyczenie i zagospodarowanie szlaków pieszych, rowerowych i konnych umożliwiających dotarcie turystom do atrakcyjnych turystycznie miejsc.
5. Wytyczenie i oznakowanie tras saneczkowych i narciarskich, dzięki którym wydłuży się sezon turystyczny i aktywnie będzie można także wypoczywać zimą.
6. Stworzenie sieci lokalnych punktów informacji turystycznej oraz rozszerzenie dostępności do Internetu w obiektach bazy noclegowej tak zbiorowego zakwaterowania, jak i prywatnej.

Urozmaicona rzeźba terenu, a także liczne walory przyrodnicze i antropogeniczne sprawiają, że powiat golubsko-dobrzyński należy do jednego z ciekawszych terenów województwa kujawsko-pomorskiego. Inwestycje w zagospodarowanie turystyczne, a także bliskość miejscowości takich jak Toruń i Brodnica, powinny w najbliższych latach przyczynić się do rozwoju turystyki aktywnej, a przez to także rozwoju gospodarczego powiatu.

## **Literatura**

- Drzewiecki M., 1992: Wiejska przestrzeń rekreacyjna. Instytut Turystyki. Warszawa.
- Gaworecki W.W., 2003: Turystyka. PWE. Warszawa. s. 126.
- Gołembski G. (red.), 2006: Kompendium wiedzy o turystyce. PWN. Warszawa, s. 30, 362.
- Meyer B. (red.), 2004: Wybrane aspekty obsługi ruchu turystycznego. Fundacja na Rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego. Szczecin. s. 31.
- Owsiak J., Sewerniak J., 2003: Stan gospodarki turystycznej w powiecie golubsko-dobrzyńskim. Instytut Turystyki. Zakład Infrastruktury i Gospodarki Przestrzennej w Toruniu. s. 13, 23-24.
- Plan rozwoju lokalnego powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2004-2006 oraz 2007-2013. Golub-Dobrzyń 2004.
- Pojda K. (opr.), 2006: Baza noclegowa w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2004-2005. Urząd Statystyczny Bydgoszcz.
- Pojda K. (opr.), 2007: Turystyka w województwie kujawsko-pomorskim w 2007 r. Urząd Statystyczny Bydgoszcz.
- Rogalewski O., 1974: Zagospodarowanie turystyczne. WSiP. Warszawa. s. 13.
- Rusiecki J., 2004: Pętla Toruńska. PTTK. Toruń.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, tekst jednolity Dz.U. z 2004 Nr 223 poz.2268, Dz.U. 273 poz. 2703, Dz.U. z 2005 r. Nr 175 poz.1462 - zmiany obowiązują od 1.01.2006, Dz.U. z 2006 Nr 220 poz. 1600, Dz.U. z 2008 Nr 180 poz.1112.